

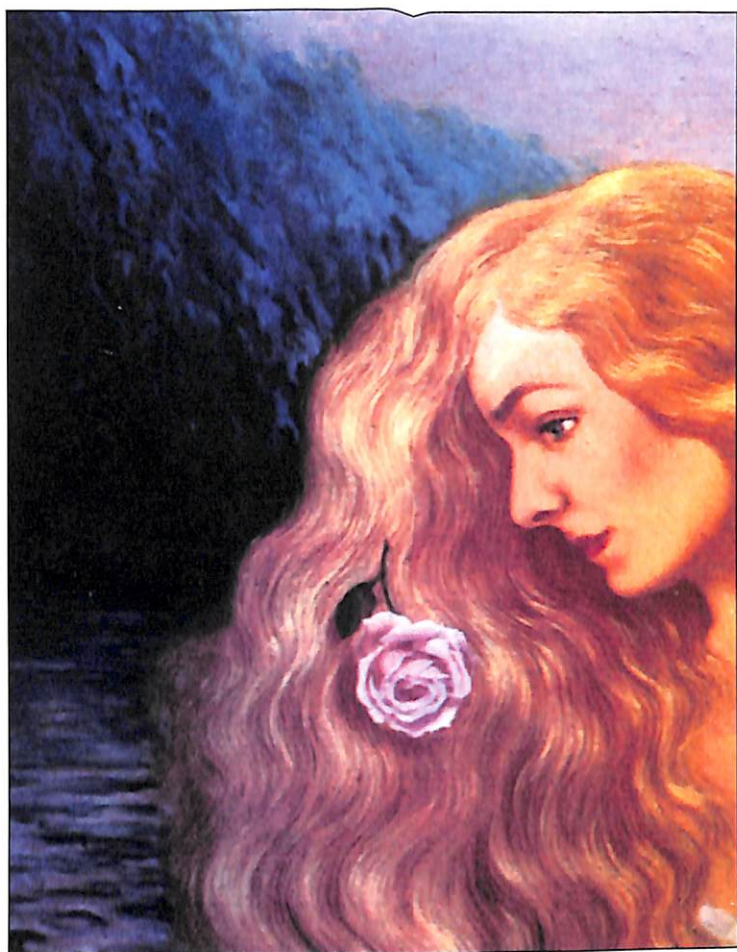
BIBLIOTEKA

8514-31

1874

MAIL KADARE

Fajza e Agamemnonit

roman

55

*Shqipëria
Botuese*

254-1
K 14

ISMAIL KADARE

Vajza e Agamemnonit

Roman

Shtëpia Botuese "55"

Parathënie

Më 1986, gjatë një prej udhëtimeve të tij në Paris, Ismail Kadare më tregoi në mirëbesim se dëshironte të depozitonte në një vend të sigurtë në Francë disa dorëshkrime, botimi i të cilave në Shqipëri, ishte në atë kohë, i pamundur. Ishte fjala për dy romane të shkurtër, një tregim dhe disa vjersha.

Autori kishte sjellë me vete një pjesë të këtyre teksteve. Duke qenë se nxjerrja e dorëshkrimeve origjinale ishte rreptësisht e ndaluar nga ligjet shqiptare, Kadareja i kishte ndryshuar disi këto fletë, në mënyrë që të merreshin për përktime nga një autor perëndimor. Për këtë qëllim, emrat e personazheve dhe të dekorit ishin zëvendësuar në tekst me personazhe dhe mjedise gjermane, ose austriake. Përsa i përket autorit të përktit, Ismail Kadare kishte zgjedhur romancierin

gjermano-perëndimor, Siegfried Lenz, disi i njohur në Shqipëri, por jo deri në atë shkallë, sa të dihej nëse ekzistonte ose jo, një roman i tij i titulluar “Tre K.”, siç quhej në atë kohë romani që u botua më pas me titullin “Hija”.

Kohë më pas, Ismail Kadare mundi të nxjerrë disa fletë të tjera të veprave në fjalë, por që ishin gjithmonë tepër pak për një rrezikim aq të madh. Me qëllim që të nxirrej pjesa tjetër, ne menduam se mënyra më e përshtatshme do të ishte, që unë vetë të udhëtoja për në Tiranë. Duke shfrytëzuar dy udhëtime të njëpasnjëshme, arrita të sjell në Paris pjesët e mbetura dhe të plotësoja kështu, dorëshkrimet e “Hijes”, të “Vajzës së Agamemnonit”, të “Ikjes së shtërgut” dhe të vjershave.

Këto dorëshkrime u vendosën në Paris në “Banque de la Cité”. Në marrëveshje me Bankën, Ismail Kadare më dorëzoi çelësin e kasafortës së vet, bashkë me autorizimin që do ta hapja atë, në çastin që do ta quaja të domosdoshme.

Në atë kohë, ashtu si dhe të tjerët, Ismail Kadare nuk besonte se do të shihte ditën kur komunizmi do të shembej në Shqipëri. Ky depozitim i dorëshkrimeve të rrezikshme, do t'i lejonte botuesit të tij që, në rast vdekjeje natyrale, ose “aksidentale” të shkrimtarit, të deklaronte aty

për aty, që një pjesë e veprës së tij, ende e panjohur, do të botohej shumë shpejt. Duke shpjeguar qysh më parë përmbajtjen e këtyre dorëshkrimeve të panjohura, do të bëhej e mundur që të neutralizoheshin shtrembërimet e mundshme, që propaganda komuniste do të përpiqej t'i bënte veprës dhe imazhit të shkrimtarit.

Në të tre veprat në prozë, si dhe në vjershat e depozituara në Francë, shprehet në mënyrë direkte dhe pa ambiguitet, ajo që Ismail Kadare mendonte për regjimin shqiptar, mendime që ai i kishte trajtuar gjër atëherë në mënyrë indirekte dhe me aluzione, në romane si “Pallati i Ëndrrave”, “Kamarja e turpit”, “Koncert në fund të dimrit”, etj.

Nga këto dorëshkrime të emigruara në Francë, i pari që u botua ishte “Hija”, më 1994. Dorëshkrimit iu bënë prej autorit retushet e domosdoshme, për të fshirë tisin gjermanik, me të cilin ai ishte pudrosur, sidomos në pjesën e tij të parë.

Gjithashtu, u plotësuan aty-këtu zbrazëtitë artistike të lëna me vetëdije, përderisa qëllimi i veprës, në radhë të parë, ishte të kalonte, ose në një kuptim më të mirëfilltë, të kapërcente një mesazh përtej kufirit.

“Ikja e shtërgut” doli nga shtypi më pas. Në gjuhën shqipe, ai u botua njëkohësisht në dy

versione: në atë origjinal, ashtu siç kishte dalë nga Shqipëria, dhe në një version të dytë, i rishikuar artistikisht, prej të cilit u bë përkthimi frëngjisht.

“Vajza e Agamemnonit”, dorëshkrimi i tretë i depozituar në Francë, botohet tani, sipas dorëshkrimit të vitit 1985, pa më të voglin ndryshim. Ai përbën pjesën e parë të një diptiku, libri i dytë i të cilit, “Pasardhësi”, u shkrua në vitet 2002-2003. Këto dy romane, jo vetëm shtjellojnë të njëjtat personazhe, por përbëjnë një nga ansamblet letrare më të përkryera të Ismail Kadaresë.

CLAUDE DURAND
President i “Editions Fayard”

Vajza e Agamemnonit

1

Që jashtë, nga rruga, vinte muzika festive, zallahia dhe zhurma e mbytur e hapave të kalimtarëve. Ajo zhurmë e veçantë, që mund të sajohet vetëm prej turmave që shkojnë të mblidhen në vendin e caktuar për parakalim.

Për të dhjetën herë mënjanova fare pak perden e dritares, për të parë të njëjtën pamje: shtyrjen e ngathët drejt qendrës së qytetit të rrjedhës njerëzore. Sipër saj, njëlloj si vitin e kaluar, ishin pankartat e buqetat e luleve dhe portretet e anëtarëve të Byrosë Politike. Fytyrat e tyre ngjanin edhe më të ngrira, mbi atë lumë kokash e duarsh. Herë-herë, për shkak të lëvizjes së duarve të portretmbajtësve, fytyrat e pikturuara dukej sikur vështroheshin anash, vëngër. Por edhe kur ato gjendeshin përballë gjithsesi, ngjanin sikur nuk e njihnin njëri-tjetrin.

E mbylla perden dhe vura re se në dorë mbaja ftesën festive. Ishte hera e parë që merrja një ftesë për në tribunën e 1 Majit dhe, ashtu si në çastin e parë kur ma dorëzuan, ende s'më besohej që në të ishte shkruar emri im. Jo më pak të befasuar kishin qenë sytë e zëvendës sekretarit të partisë. Nuk mund të thuash se kishte në to vetëm zili. Përzier me zilinë, spikaste habia. Dhe në një farë mënyre, kishte të drejtë. Unë nuk isha nga ata që dilnin nëpër presidiume e merrin ftesa për tribunat festive. Dhe ndonëse, siç e mora vesh më vonë, zëvendës sekretari e kishte dhënë vetë emrin tim, kur Komiteti i Partisë së rrethit kishte kërkuar emra të tjerë dhe jo ata që propozoheshin vit për vit, prapëseprapë nuk e kishte fshehur dot habinë. E kishte dhënë vërtet midis të tjerëve edhe emrin tim, por s'kishte besuar, me sa duket, se do të miratohej lista e re! Kështu thuhet çdo vit, kishte thënë ndoshta me vete, por prapë, kur vjen puna, shkojnë të përherëshmit.

“Urime, urime!” më tha tek po ma jepte ftesën dhe në çastin e fundit, në vështrimin e tij, përveç zilisë dhe habitjes, m'u duk se pikasa diçka tjetër. Ishte mu në mes të buzëqeshjes së tij, pjellë e saj e njëkohësisht, tjetërsoj. Ndoshta, fjala më e saktë do të ishte nënqeshje. E përqendruar, pyetëse, disi ngacmuese, por, siç janë ngacmimet dashamirëse midis njerëzish që i lidh një e fshehtë. Ajo nënqeshje

dukej se po më thoshte: “kjo ftesë nuk të erdhi kot pëllumbth, apo jo? Me ç’shërbim vallë, e ke merituar? Urime, qerrata!”

Ishte kaq e qartë kjo pyetje, saqë e ndieva se po skuqesha. Madje ndjenja e bezdisë nuk m’u shqit gjatë gjithë rrugës për në shtëpi, ku disa herë pyeta veten: Vërtet, me se e kisha merituar atë ftesë?

Apartamenti ngjante edhe më i heshtur për shkak të zhurmërisë së rrugës. I heshtur dhe i zbrazët. Të gjithë kishin shkuar në vendin e grumbullimit për parakalim dhe hapat e mi, në vend që ta mbushnin, e shtonin edhe më tepër heshtimin dhe zbrazëtinë, që ishte gjithashtu e veçantë, si çdo gjë tjetër në një ditë të tillë.

Unë prisja Suzanën. Megjithatë, ajo çka më zgavronte gjoksin, nuk ngjante aspak me ankthin e zakonshëm të pritjes së një vajze. Ishte një ndjesi më shtypëse. E zmadhuar, me sa dukej, nga muzika dhe zallahia kapitëse që vinte nga rruga. Madje, nganjëherë më dukej se ndonjë nga ata portretet do të ngjitej aq lart mbi mbajtësit, sa të mbërrinte nivelin e dritares sime, të vështronte brenda apartamentit me ata sytë e pikturuar ngrirshëm: Ç’po pret këtu? Hm, hm, e ke lënë vendin bosh atje në tribunë, për një farë vajze, hë?

Nëqoftëse nuk vij gjer në tetë e gjysmë, mos më prit më, më kishte thënë Suzana.